

»ἡλικίαν καὶ πόσον χρόνων ἀποθνήσκουσι καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου  
 »τους. Ἀκόμη γὰρ γράφουσι καὶ ὅσαι ψυχαὶ τώρα εὐρίσκονται εἰς  
 »τὴν ἐνορίαν καθενός. Καὶ ὁ διὰ γὰρ ἔχουσι εἰς κάθε καιρὸν οἱ αὐθεν-  
 »τάδες οἱ Σύντιχοι καὶ οἱ προβεδῶροι<sup>1</sup> εἶδῃσιν ἀνίσως καὶ γίνεται  
 »ἐτούτη τους ἡ ὀρδινία μὲ ὑποταγὴν ἀπὸ τοὺς παπάδες ἀποφασίζουσι  
 »πῶς οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς γὰρ κάνουνσι κάθε χρόνον ἓνα (sic) ξεκάθαρες τῶν  
 »λίμπρων τῶν γεννημένων καὶ ἀποθαμένων θηλυκῶν καὶ ἀρσενικῶν, ὁ  
 »διὰ γὰρ εἶνε προζεντάδες, καὶ λείποντας οἱ παπάδες γὰρ μὴν κάνουνσι  
 »τὸ παρόν, ὡς τοὺς προστάζομεν, θέλουσι πέσει εἰς τὰς πλέον δεινὰς  
 »τιμωρίας, καὶ ἐτούτη μας ἡ ὀρδινία θέλει εἶσθαι περιγραμμένη εἰς τὸ  
 »βιβλίον ὅπου θέλει δοθῇ εἰς τοὺς ἱερεῖς ὁ διὰ εἶδῃσιν των καὶ τοῦ  
 »παπα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐνορίας.

»Dom. Gritti Sind. e Ca. dor

»Marino Michel Sind. e Ca. dor

»Zuane Donatini<sup>2</sup>».

**Συρίδων δὲ Βιάζης**

## Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΤΡΟΥΡΙΑΣ

Ἡ γλῶσσα τῶν Ἐτρούσκων εἶνε φιλολογικὸν πρόβλημα, μεθ' ὅλας  
 τὰς τρισχιλίας περίπου ἐπιγραφάς, αἵτινες ἄχρι νῦν ἀνεκαλύφθησαν.  
 Φαίνεται περίεργον, διατί τρισχίλια τοιαῦτα μνημεῖα δὲν ἔρριψαν φῶς  
 ἐπὶ τοῦ προβλήματος. Ἀλλ' αἱ διασωθεῖσαι αὐταὶ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί,  
 πλὴν δύο ἢ τριῶν ἐξαιρέσεων, ἀποτελοῦνται ἀπλῶς ἐκ κυρίων ὀνομάτων.  
 Τὸ ἐτρούσκικόν ἀλφάβητον ἐξιχνιάσθη καὶ αἱ λέξεις ἀναγινώσκονται  
 εὐκολώτατα, ἀλλὰ τίς ἡ ἔννοια τῶν λέξεων, τίς ἡ γένεσις των, τίς ἡ  
 συγγένειά των πρὸς τὰς λέξεις τῶν ἄλλων γλωσσῶν, τοῦτο εἶνε τὸ πρό-

<sup>1</sup> Ἐν Ἐπτανήσῳ ἐλέγοντο Προβεδῶροι.

<sup>2</sup> Ἀρχεῖον τῆς δυτικῆς ἐπισκοπῆς Ζακύνθου. Τὰ βιβλία τῶν δυτικῶν ἱερέων  
 σὺν τῷ ἀνωτέρῳ ἐγγωρίῳ νόμῳ ἐσώθησαν ἐν Ζακύνθῳ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐπισκο-  
 πῆς, ἐνθα ἐκομίσθησαν πολλὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀγνοοῦμεν ἂν εἰς  
 τὰς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων τῆς Πελοποννήσου σῶζονται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης  
 τὰ βιβλία, ἅτινα θὰ ἦσαν σπουδαῖα.

βλημα. Εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ κρίνεται συντείνουσα ἡ ἀνεύρεσις Ἑτρούσκικοῦ βιβλίου. Παράδοξον εἶπεῖν, τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνευρέθη ἐντὸς τοῦ φερέτρου αἰγυπτιακῆς μουμίας, καὶ ὅχι τελευταίως ἀλλὰ πρὸ εἰκοσιπενταετίας. Οἱ φιλόλογοι ἐξέλαβον αὐτὸ αἰθιοπικόν, ναβαθθιανικόν καὶ πᾶσαν ἄλλην γλῶσσαν ὑπώπτευσαν ἢ τὴν Ἑτρούσκικὴν. Πρῶτος ὁ ἐν Βιέννῃ καθηγητὴς Κράλλ κατέδειξε πρὸ διετίας, ὅτι οἱ χαρακτῆρες δι' ὧν εἶνε τὸ βιβλίον γεγραμμένον, ἀνήκουσιν εἰς τὸ λίαν γνωστὸν ἀλφάβητον τῆς ἀγνώστου γλώσσης τῶν Ἑτρούσκων. Ἐκτοτε ὁ Κράλλ ἤσχηλῆθη εἰς τὴν μεταγραφὴν τοῦ κειμένου καὶ ἡ Βιενναία Ἀκαδημία ἐδημοσίευσεν πρό τινας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ. Τὸ κείμενον, ὅπερ εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος, διήρητο εἰς τμήματα περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ δώδεκα στήλας. Ἐκ τῆς συχνότητος ἐν ἣ ἑξέως τινὲς καὶ φράσεις ἐπαναλαμβάνονται, εἰκάζεται ὅτι τὸ βιβλίον εἶνε τελετουργικῆς φύσεως. Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐπιρρώννυσιν ἡ ἐπανειλημμένη μναία μιᾶς λέξεως, ἥτις εἶνε ἤδη γνωστὴ ὡς σημαίνουσα πνεῦμα. Δὲν μένει σχεδὸν ἀμφισβησία, ὅτι τὸ προκείμενον σύγγραμμα εἶνε ἐξ ἐκείνων τῶν θρησκευτικῶν ἔργων, ἐφ' οἷς ἡ Ἑτρούρια εἶνε περιώνυμος. Ἡ οἰκονοσκοπία τῶν Ῥωμαίων προδήλως προέκυψεν ἐκ φιλοσοφίας τινὸς ἐκλιπούσης καὶ σχοῦσης τὴν κοιτίδα τῆς ἐν Ἑτρούριᾳ. Πράγματι ὅ,τι οἱ Ῥωμαῖοι ἔκρινον ὡς μέθοδον τοῦ γινώσκειν τὸ μέλλον ἐκ σημείων, οἷα ἡ κατάστασις τῶν ἐντροσθίων τοῦ σφαγίου καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς ἀστραπῆς, ἦτο ἀπλὴ παρακμὴ τελείου τινὸς συστήματος γνώσεως ἀκμάσαντος παρὰ τοῖς Ἑτρούσκοις καὶ δι' ἡμᾶς ἀπολωλός. Ἐὰν τὸ ἀνακλυφθὲν βιβλίον πράσῃ καὶ ἀμυδρὰν καὶ ἰδέαν τῶν Ἑτρούσκικῶν γνώσεων, ἀφ' ὧν ἴσως ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν πολλὰ ἐνστικτα τοῦ λαοῦ, ὅπερ καλοῦμεν δαισιδαίμονίαν, τὸ κέρδος τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἔσται εὐχὴ μικρόν.

Τὸ ὕρασμα, ἐφ' οὗ τὸ κείμενον εἶνε γεγραμμένον, περιείλισσε τὸ σῶμα γυναικὸς ἀποθανούσης, κατὰ τὸ πιθανόν, ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας τῆς Αἰγύπτου.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἔθαιπον μετὰ τῶν νεκρῶν κεφάλαια ἀρχαίων θρησκευτικῶν βιβλίων, πρὸς χρῆσιν τοῦ πνεύματος τοῦ μεταστάντος, ὅστις ἀναγινώσκων αὐτά, διηκολόγουν τὴν διάβασιν τοῦ εἰς τὸν οὐράνιον κόσμον. Ἡ Ἑτρούρια καὶ ἡ Αἰγύπτος ἀπετέλουν ποτὲ ταῦτοχρόνως μέρος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, πιθανόν δὲ ἡ νεκρὰ νὰ ἦτο Ἑτρούσκικὴ καὶ περμύνησα ἐν Αἰγύπτῳ νὰ ἠκολούθησε τὸ ἔθος τῶν Αἰγυπτίων, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐν τῇ Ἑτρούριᾳ ἐκράτουν ἰδέαι περὶ πνευμάτων προσόμοιαι ταῖς ἐν Αἰγύπτῳ κρατούσαις. Ἀνε-



ξαρτήτως τοῦ κέρδους ὅπερ δύναται νὰ προσπορίσῃ τῇ ἐπιστήμῃ ἢ ἐξιχνιάσῃ τῆς ἐννοίας τοῦ βιβλίου, αἱ περὶ Ῥώμης ἀρχαιολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ γνώσεις μας θὰ ὠφεληθῶσι μεγάλως. Ὀλόκληρον τὸ ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ φυσιογνωμία εἰσὶ προϊόντα ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων προγενεστέρου πολιτισμοῦ, οἷος ὁ τῆς Ἑτρουρίας. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν πόσον ὁ παρ' ἡμῖν πολιτισμὸς ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊσμοῦ, πλεῖστα ὅσα σκοτεινὰ μέρη τῆς γενέσεως καὶ ἀρχῆς τῶν κρατούντων σήμερον θεσμῶν δύνανται νὰ διαλευκανθῶσι διὰ τῆς μελέτης τῶν ἑτρουσκικῶν μνημείων. Εἰ καὶ φαίνεται ὅτι Ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἑτρουσικὴν τέχνην ἐνέπνευσεν ἡ ἐλληνικὴ, ὡς δεικνύουσι τὰ περισωθέντα ἔργα γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑτρουρίας δὲν δύναται κατὰ πάντα νὰ θεωρηθῇ μίμησις τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀλλὰ διαφυλάττει κεντρικόν τι γνώρισμα, ἰδιάζον τῷ ἑτρουσικῷ χαρακτῆρι. Ἡ ἐλληνικὴ ἄλλως τε δὲν ἦτο ἡ μόνη ἐπιρροὴ ἢ ἐπιδράσασα ἐπὶ τοῦ Ἑτρούσκου καλλιτέχνου, διότι ἀνευρίσκωμεν ἀλάθητα ἔχνη ἐπιρροῆς κατ' ἀρχὰς μὲν φοινικικῆς, εἶτα δὲ αἰγυπτιοβαβυλωνικῆς. Κατόπιν τῶν ἀνατολικῶν τούτων ἐπιδράσεων ἡ ἐλληνικὴ ἐπίδρασις, κινηθεῖσα ὡς φαίνεται ἐκ κορινθιακοῦ κέντρου, κατέστη μόνιμος πηγὴ ἐμπνεύσεως. Τίς ἡ προέλευσις τῶν Ἑτρούσκων καὶ μέχρι τίνος σημείου ἐχώρησεν ὁ πολιτισμὸς των, ἡ ἀρχαιολογία δὲν κατάρθωσε μέχρι τοῦδε νὰ εἴπῃ μετὰ θετικότητος. Γινώμαι ὑπάρχουσι πολλαὶ καὶ μόλονότι πολλοὶ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι οἱ Ἑτροῦσκοι προῆλθεν ἐκ τῶν βορείων μερῶν τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐπικρατοῦσα φαίνεται ἡ γνώμη, ὅτι πρώτη κοιτίς αὐτῶν ἦτο ἡ Λυδία, γνώμη ἣν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ ἣν ἐπεστήριζεν ἐσχάτως ἡ ἀνεύρεσις ἑτρουσικῶν ἐπιγραφῶν ἐν Δήμῳ. Ἡ εὕρεσις ἑτρουσικῶν ἰχνῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει φαίνεται κατ' ἀρχὰς οὐχ ἥττον παράδοξος ἢ εὕρεσις ἑτρουσικοῦ βιβλίου ἐν τῷ φερέτρῳ αἰγυπτιακῆς μουρίας, ἀλλ' ἡ ταχεῖα διαδοχὴ τῶν ἀνακαλύψεων ἴσως μετ' οὐ πολὺ καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα λίαν ἀπλοῦν καὶ φυσικόν. Ὅλα δὴποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ προέλευσις τοῦ ἑτρουσικοῦ λαοῦ, τὸ ἐν λόγῳ πρόγραμμα, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Κράλλ, παρέχει ἡμῖν ἐπαρκῆ ἰδέαν τῶν ἐπὶ λινοῦ ἱερῶν βιβλίων τῆς Ῥώμης, ἅπερ ἀναφέρει ὁ Λίβιος.

**Π. Ε. Δρακούλης**